

TASA-ARVOINEN VARHAISKASVATUS PÄIVÄKOTI TONTTULAN ARJESSA

Sara Åker-Harju
Opinnäytetyö, kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
+Lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Åker-Harju, Sara. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus päiväkotitonttulan arjessa. Helsinki, kevät 2016. 52 sivua ja 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosiaali- ja kasvatustalouden suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla helsinkiläisen päiväkotitonttulan varhaiskasvattajien kokemuksia siitä kuinka tasa-arvoinen varhaiskasvatus näkyy päiväkodin arjessa. Päiväkotitonttula osallistui Naisasialiitto Unionin toteuttamiin hankkeisiin, Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa vuosina 2010–2011 sekä Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa jatkohankkeeseen vuosina 2012–2014. Opinnäytetyössä haettiin vastauksia siihen, kuinka hankkeiden teemat nähtiin toteutuvan päiväkotitonttulassa. Tutkimuksessa selvitettiin millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla oli hankkeista. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää, vaikuttaako henkilöstön vaihtuminen tasa-arvokasvatukseen toteutumiseen. Opinnäytetyössä kuvailtiin myös kuinka hankkeiden jälkeen päiväkotitonttulaan töihin tulleet varhaiskasvattajat kokivat tasa-arvokasvatuksen teemat.

Tutkimus oli luonteeltaan sekä laadullinen että määrällinen. Tutkimustulosten analysoinnissa painotettiin laadullisia menetelmiä. Tutkimuksen aineisto kerättiin päiväkotitonttulassa keväällä 2015 työskennelleiltä varhaiskasvattajilta. Tutkimusaineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, joka pitää sisällään aineiston pelkistämisen, ryhmittelyn sekä teoreettisten käsitteiden luomisen.

Tutkimustuloksista selvisi, että haastateltujen varhaiskasvattajien kokemusten mukaan tasa-arvokasvatus toteutuu päiväkotitonttulan arjessa kokonaisuudessaan hyvin. Haastateltavat kokivat hankkeiden vaikuttaneen heidän työskentelyyn ja erityisesti hankkeen aikana tehty kasvattajien videointi koettiin toimivana menetelmänä. Hankkeiden jälkeen päiväkotitonttulaan tulleiden varhaiskasvattajien vastauksista kävi ilmi, ettei heitä oltu perehdytetty riittävästi tasa-arvokasvatukseen. Vastajat kokivat tasa-arvokasvatukseen toteutumisessa olevan useita haasteita ja sen vaativan kasvattajilta ammatillista itsetutkiskelua. Vastauksien perusteella varhaiskasvattajat kokivat tarvetta tietojensa päivittämiseen tasa-arvokasvatuksen teemoista.

Asiasanat: varhaiskasvatus, sukupuolisensitiivisyys, tasa-arvokasvatus

ABSTRACT

Åker-Harju, Sara. Equal Early Education in Children's Day Care Tonttula. Helsinki, Spring 2016. 52 p., 4 appendices. Language: Finnish

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to describe the experiences of the educators of Children's Day Care Tonttula regarding how the equal early education is present in everyday routines. Carried out by the Feminist Association Union, Children's Day Care Tonttula participated in projects Gender sensitivity in early childhood education – Developing gender-equal education in nursery schools (2010–2011) and equal encounter in nursery schools (2012–2014). The thesis studied how the themes of the projects realized in Children's Day Care Tonttula. The study clarified the educators' experiences of the projects. Also, the thesis described how the changes in the staff affected the realization of equal early education. In addition, the goal was to find out how the educators employed after the projects experienced the themes of the gender-equal education.

The study was both qualitative and quantitative by nature. The qualitative method was emphasized in the analysis of the results. The data for the study was gathered from educators in Children's Day Care Tonttula in the spring 2015. Inductive content analysis was the method used for the data analysis including grouping data in the themes, categorization and creation of theoretical concepts.

The results of the study showed that the interviewed educators feel that equal early education realizes fairly well in the everyday routines of Children's Day Care Tonttula. The interviewees felt that the projects had affected their working habits and especially the videotaping during the projects was considered an effective method. It was obvious from the answers obtained from the educators employed after the projects, that they were not familiarized according to the standard required by the equal early education. The interviewed educators experienced multiple challenges in the realization of equal early education and considered it to require professional self-examination from the educators. Based on the answers, the educators felt a need to update their knowledge on the themes of equal early education.

Keywords: early education, gender sensitivity, equality education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS	8
2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	8
2.2 Kasvatuskumppanuus ja varhaiskasvatussuunnitelma	9
2.3 Lapsen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	10
2.4 Havainnointi ja dokumentointi varhaiskasvatuksessa.....	11
3 TASA-ARVOINEN VARHAISKASVATUS.....	13
3.2 Sukupuolisensitiivisyys	14
3.3 Lapsen sukupuoli-identiteetin huomioiminen.....	15
3.4 Sukupuoli päiväkodin arjessa	17
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	17
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja yhteistyökumppanit	19
5.1.1 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa –hanke.....	19
5.1.2 Päiväkoti Tonttula	20
5.2 Tutkimusmenetelmä	21
5.3 Aineiston keruu.....	22
5.4 Aineiston analyysi.....	23
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
6.1 Vastaaajien lähtökohdat	26
6.2 Varhaiskasvattajien kokemukset hankkeen aikana tehdyistä videoinneista	26
6.3 Hankkeen vaikutukset päiväkodin arkeen	27
6.4 Kasvattajien näkemykset tasa-arvokasvatuksesta omassa työssään	28
6.5 Hankkeen jälkeen päiväkotitonttussa työskentelyn aloittaneiden kokemuksia tasa-arvo teemasta päiväkodissa	30

7 POHDINTA	31
7.1 Tutkimuksen tulosten pohdinta.....	31
7.2 Opinnäytetyön eettisyys	33
7.3 Opinnäytetyön luotettavuus	34
7.4 Ammatillinen kasvu	35
7.5 Kehittämisehdotukset	37
LÄHTEET.....	39
LIITE 1: Saatekirje	44
LIITE 2: Kyselylomake	45
LIITE 3: Määrällisten kysymysten tulokset	50
LIITE 4: Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkotitonttulaissa –koulutus	52

1 JOHDANTO

Lasten tasa-arvoinen kohtelu on yksi keskeisimmistä lasten oikeuksia määrittelevistä aatteista. Niin Suomen laki kuin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteetkin määrittelevät, että varhaiskasvatukseen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12; Varhaiskasvatustililaki 2015/580.) Tasa-arvokasvatukseen toteutuminen varhaiskasvatuksessa vaatii valmiutta tarkastella omaa työtä kriittisesti sekä toimia konkreettisin keinoin. Sukupuolisensitiivisyys on yksi konkreettinen keino lisätä tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. (Katainen 2015, 4–5.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on tasa-arvoinen varhaiskasvatus päiväkotitonttulan arjessa. Opinnäytetyö on laadullinen sekä määrällinen tutkimus. Työn tavoitteena on tutkia, kuinka tasa-arvoinen varhaiskasvatus toteutuu helsinkiläisessä kunnallisessa päiväkotitonttulassa. Tutkimus toteutetaan työntekijöille suunnatulla kyselylomakkeella.

Päiväkotitonttula osallistui Naisasialiitto Unionin Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen Tasa-arvokasvatukseen kehittämisen päiväkodeissa -pilottiin. Pilottihanke toteutettiin vuosina 2010–2011. Pilottihankkeessa oli mukana yhteensä kolme helsinkiläistä päiväkotia ja hankkeen dokumentointiin käytettiin varhaiskasvattajien toiminnan videotinta. Pilottihankkeessa tavoitteena oli tiedon ja kokemusten kerääminen lasten tasa-arvoisesta ja epätasa-arvoisesta kohtaamisesta päiväkodeissa. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus i.a.)

Pilottihanketta seuranneessa Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa jatkohankkeessa vuosina 2012–2014 tavoitteena oli sukupuolisensitiivisyyden tunnettavuuden laajentaminen tutkimustiedolla, täydennyskoulutuksilla sekä kasvatustoliittisilla lausunnoilla. Jatkohankkeen aikana päiväkotitonttulassa videokuvattiin kasvattajien toimintaa osana aiheeseen liittyvää pro gradu -työtä. Lisäksi jatkohankkeen aikana kehitettiin tasa-arvoinen varhaiskasvatus koulutus sivusto. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus i.a.)

Vuosina 2014–2016 hanke jatkuu painottuen koulutustoimintaan. Hankkeen tarkoituksena on antaa neuvoja sekä työkaluja työyhteisöjen tasa-arvotilanteen kehittämiseen. Hankkeen kolmannella kaudella on julkaistu myös Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa – Kouluttajan opas, jonka tarkoitus on ylläpitää koulutuksen teemoja. (Naisasialiitto Unioni 2015.)

Nyt noin neljä vuotta pilottihankkeen jälkeen haluan tutkia, miten hankkeen teemat näkyvät päiväkotitonttulan arjessa. Koen opinnäytetyöni aiheen olevan tärkeää ja ajankohtainen. Aihe on myös hyvin tuore, jonka vuoksi tutkimustietoa on vähän. Aihe kiinnostaa minua tulevana sosionomina (AMK) ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta suorittavana ja haluan tällä työllä tuoda tasa-arvoista varhaiskasvatusta enemmän esille.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppaneina toimivat päiväkotitonttula sekä Naisasialiitto Unionin Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanke. Tässä työssä käytän hankkeen nimestä lyhennettä Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

Varhaiskasvatus tarkoittaa suunnitelmallista sekä tavoitteellista lapsen kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuutta, jossa painotetaan erityisesti pedagogiikkaa (Varhaiskasvatuslaki 2015/580). Varhaiskasvatus on alle kouluikäisille lapsille suunnattua kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä sekä oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Kasvatuksen merkitys on varhaiskasvatuksessa tärkeä: päiväkoti ei ole pelkästään lasten säilyttämistä ja hoivaa varten. Aikuisen tehtävä on tunnistaa ne arjen hetket, jotka tarjoavat pedagogisen mahdollisuuden ja tarttua niihin. Varhaiskasvatuksessa on tilaa ja aikaa sekä joustamiselle että improvisaatiolle, jolloin näitä pedagogisia hetkiä on mahdollista luoda. (Kalliala 2012, 20,188.)

Keskeisimmät varhaiskasvatustilat ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilaiset avoimet toiminnat. Yhteiskunta järjestää, tukee sekä valvoo varhaiskasvatuksen toteutumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Lain mukaan varhaiskasvattajien tulee antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää tasa-arvoa sukupuolten välillä sekä luoda valmiuksia lapsille ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin omaa kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvattajien tehtävänä on tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve sekä järjestää tukea tarpeen ilmettyä tarvittaessa moniammatillisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen vuorovaikutustaitoja ja ohjata eettisesti vastuulliseen toimintaan, toisen kunnioittamiseen sekä yhteiskunnan jäsenyyteen. Varhaiskasvatuksessa tulee varmistaa että lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvattajien

tehtävä on toimia lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen parhaaksi sekä tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustalaki 2015/580.)

Laadukas varhaiskasvatus edistää lasten hyvinvointia ja luo osan hyvästä lapsuudesta, joka kantaa kauas aikuisuuteen. Aikuisen tärkeä tehtävä on tukea ja seurata lapsen kykyä sitoutua päiväkodin toimintaan. Sitoutunut lapsi on herkkä oppimaan uusia asioita, mikä taas ennustaa hyvää koulumenestystä. Tämä omalta osaltaan vaikuttaa syrjäytymisen ehkäisyyn sekä tasa-arvoon. (Kalliala 2012, 180–181.)

2.2 Kasvatuskumppanuus ja varhaiskasvatussuunnitelma

Toimiva yhteistyö vanhempien ja päivähoidon välillä on yksi varhaiskasvatuksen peruspilareista. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilökunnan sitoutumista lapsen kehityksen, kasvun sekä oppimisen tukemiseen yhteistyössä toistensa kanssa. Vanhemmilla on oman lapsensa tuntemus sekä ensisijainen vastuu ja oikeus kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ammatillinen osaaminen ja vastuu kasvatuskumppanuuden edellytysten luomisesta. Kasvatuskumppanuudessa yhdistyvät näin lapselle tärkeiden tahojen tiedot ja kokemukset. Kasvatuskumppanuus lähtee aina lapsen tarpeista ja sen tarkoituksena on taata lapsen etu ja hyvinvointi sekä taata lapsen oikeuksien toteutuminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuudessa vanhempien ja varhaiskasvattajien roolit ja asema lapseen ovat tasavertaisia, mutta tehtävät erilaisia. Toimiva vuorovaikutus on kasvatuskumppanuuden lähtökohtana tärkein. Vanhemmat ja henkilöstö jakavat ja vastaanottavat monipuolista tietoa lapsen elämästä päivähoidossa ja kotona. Kasvatuskumppanuus päivähoidon henkilöstön kanssa on kaikkien perheiden oikeus. Silloin kun lapsella ilmenee erityisen tuen tarvetta, on erityisen tärkeää luoda toimiva kumppanuuden ilmapiiri. (Kekkonen 2012, 42–43.)

Nykyään kasvatuskumppanuuden työtteenä nähdään perhelähtöisyys. Perhelähtöisyys korostaa päivähoitoa perhepalveluna. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on tarjota perheille palvelua, joka vastaa heidän tarpeitaan, tukea vanhemmuutta ja huomioida perhekohtaiset, kulttuurilliset sekä etniset eroavaisuu-

det. Perhelähtöisen työtteen keskiössä on nähdä lapsi kiinteänä osana perhettä. Perhelähtöisen kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on perheen tarpeet sekä tavoitteena vanhempien ja päivähoidon voimavarojen hyödyntäminen lapsen parhaaksi. (Kekkonen 2012, 37–38.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tarkoituksena on auttaa lapsiryhmän toiminnan suunnittelua, yhteistyötä vanhempien kanssa sekä vuorovaikutusta lapsen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmalla on pedagogisen työn kannalta hyvin huomattava merkitys. Varhaiskasvatussuunnitelma tuo lapsen tarpeet ja kehityksen sekä oppimisen tuen konkreettisesti toimintaan. (Kronqvist 2011, 29.)

Varhaiskasvatusta laissa on määritelty, että lapsille pitää mahdollistaa vaikuttaminen ja osallistuminen itseään koskeviin asioihin. Jokaiselle lapselle tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka mukaan toteutetaan lapsen kasvatusta, opetusta sekä hoitoa. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvattajien sekä lapsen huoltajien kanssa. Lain mukaan varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä myös lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. (Varhaiskasvatustalaki 2015/580.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma koostuu vanhempien ja lapsen tuomasta asiakasnäkökulmasta yhdistettynä varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatilliseen näkökulmaan. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma täydentyy ja toteutuu vuorovaikutuksellisenä prosessina koko lapsen päivähoitouran ajan. Tämä suunnitelma dokumentoidaan ja sitä arvioidaan säännöllisesti. (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 17.)

2.3 Lapsen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Yleissopimus lapsen oikeuksista (1991) edellyttää lapsen hyvinvoinnin edistämistä. Lapsen hyvinvointia edistetään kehittämällä ympäristö, jossa kaikki lapset saavat mahdollisimman hyvän alun elämälleen ja jossa kaikilla on mahdollisuus kehittää yksilöllisiä taitojaan turvallisen ja lasta tukevan verkoston ympärillä. (Kronqvist 2011, 14–15.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen hyödyt näkyvät niin lasten emotionaalisilla, sosiaalisilla kuin kognitiivisilla osa-alueilla. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tavoitteeksi on kirjattu hyvinvoiva lapsi. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi syntyy lapsen arvostamisesta sekä kuuntelemista. Kokonaisvaltainen hyvinvointi on perusedellytys lapsen oppimiselle, kasvulle sekä kehitykselle. (Kronqvist 2011, 15.)

Lapsen hyvinvointi näkyy muun muassa lapsen sitoutumisessa päivähoiton toimintaan. Yhdenvertainen ja tasa-arvoinen toiminta tukee lapsen sitoutumista ja edistää lasten hyvinvointia. Lapsen hyvinvointi päivähoitossa on riippuvainen aikuisten toiminnasta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 19–20.)

Varhaiskasvattajan tulee tarkastella lasta kehityspsykologisesta näkökulmasta. Näiden kehityspsykologisten teorioiden valossa havainnoidaan kehittykö lapsi ikätasoonsa nähden. Erityisesti kehityksen seuraamisen merkitys korostuu silloin kun lapsen kehitys poikkeaa niin sanotusta normaalista kasvusta. Kehityspsykologisen näkökulman lisäksi kasvatusta on tärkeä katsoa myös sosiaalisesta ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 18.)

Kehityspsykologisesta näkökulmasta katsottuna lapsen kehityksen tukeminen päivähoitossa lähtee heti lapsen tutustuessa päivähoitoon. Lapsen kehitystä kiinteissä ja lämpimissä vuorovaikutussuhteissa tukevat lapsen tarpeiden huomiointi, riittävä tutustumisaika hoitopaikkaan sekä omahoitajatoiminto. (Kronqvist 2011, 27.)

2.4 Havainnointi ja dokumentointi varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa tiedonhankinta ja toiminnan kehittäminen perustuu osaksi havainnointiin. Havainnoida voi joko vapaamuotoisesti tarkkailemalla toimintaa tai erilaisia arviointivälineitä ja lomakkeita käyttäen. Lasten havainnointiin liittyy vahvasti suora kommunikointi heidän kanssaan, jotta saadaan selville lasten käsitykset, ideat sekä pyrkimykset. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsén 2011, 57.)

Dokumentointia varhaiskasvatuksessa käytetään sekä vuorovaikutuksen tukena varhaiskasvattajien ja perheiden välillä että ammatillisen kehittymisen välineenä. Pedagoginen dokumentointi on yksi havainnoinnin menetelmä, jossa lapsia havainnoidaan kuvaten, kirjaten tai äänittäen toimintaa sekä keskusteluita. Näiden dokumentointien avulla varhaiskasvattajan on mahdollista palata myöhemmin käsittelemään ja tulkitsemaan tapahtumia. Tämä mahdollistaa ammatillisen kehittymisen, kasvattaja tulee tietoisemmaksi omasta toiminnastaan sekä toiminnan vaikutuksista lapsiin. (Rintakorpi 2010, 18–20.)

Lasten toiminnan lisäksi myös varhaiskasvattajien toiminnan havainnoinnilla voidaan kehittää työtä sekä oppia uusia työtapoja ja menetelmiä. Havainnoitavia asioita voivat olla esimerkiksi kasvatustyyli, lasten tarpeisiin vastaaminen, sensitiivisyys, kasvattajien keskinäinen vuorovaikutussuhde tai yhdessä sovittujen toimintatapojen noudattaminen. Havainnoida voi joko koko tiimin tai yksittäisen kasvattajan toimintaa. Videointi on yksi hyvä tapa havainnoida koko tiimiä ja yksittäisen kasvattajan itsehavainnointiin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 54.)

Koivusen ja Lehtisen (2015, 108–109) mukaan kasvattajan toimintaa havainnoidessa voi tulla esiin sellaisia käytäntöjä tai rutiineita, joista havainnoitava ei ole itsekään tiedostanut käyttävänsä. Tiedostamaton käytäntö voi olla haitallinen, turha tai hyödyllinen. Havainnoinnin kautta haitalliset tai tarpeettomat rutiinit on mahdollista tunnistaa ja lopettaa. Hyödyllisten rutiinien huomioiminen on tärkeää, jotta hiljainen tieto tuodaan näkyväksi ja koko työyhteisö voisi hyötyä osaamisen jakamisesta.

3 TASA-ARVOINEN VARHAISKASVATUS

3.1 Tasa-arvokasvatus

Tasa-arvokasvatus tarkoittaa tasa-arvon ja sukupuolittuneiden käytäntöjen huomioimista. Tarkoituksena on, että arjen käytäntöjä ja tuttuja asioita katsotaan uudesta näkökulmasta. Kasvattajan on hyvä kyseenalaistaa totuttuja käytäntöjä ja nähdä kasvatus- ja opetustilanteissa uusia mahdollisuuksia toimia tasa-arvoisena kasvattajana. Tämä on oman työn kehittämistä sekä lapsen kasvun tukemista. Tasa-arvokasvatuksen tarkoituksena on luoda kaikille lapsille yhtäläiset mahdollisuudet kasvaa, oppia ja toimia sukupuolestaan riippumatta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26–27.)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen merkitys tasa-arvon edistäjänä on tärkeä. Varhaiskasvatuksen tulisi kehittää toimintaansa, menetelmiään sekä opetussuunnitelmaansa niin, että stereotyyppinen ajattelu tytöistä ja pojista vähenisi. Sukupuolten tasa-arvon edistämisen tulee lähteä jo pienten lasten opetuksesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 36.)

Laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta on tarkoituksena estää sukupuoleen perustuva syrjintä sekä edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Lisäksi lain tarkoituksena on estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Lasten kasvatuksessa ja opetuksessa tulee edistää tyttöjen ja poikien välistä tasa-arvoa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2014.)

Yhdenvertaisuuslaissa on kielletty syrjintä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Laissa syrjintä on määritelty näin: ”Syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa” Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on siis turvata sekä edistää yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki 2014.)

Vaikka yhdenvertaisuuslaki vaikuttaa myös varhaiskasvatusta ohjaaviin opetussuunnitelmiin, ei lasten välinen tasa-arvo näy välttämättä aina päiväkodin arjessa. Eri tutkimuksissa on todettu että läheltä päiväkodin arkea katseltaessa tytöt ja pojat saavat eri tavoin ja erilaista huomiota kasvattajilta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 27.)

3.2 Sukupuolisensitiivisyys

Tasa-arvokasvatusta voidaan toteuttaa sukupuolisensitiivisellä kasvatusotteella. Sukupuolisensitiivisellä varhaiskasvatuspedagogiikalla pyritään huomioimaan jokaisen lapsen yksilöllisyyttä. Sukupuolisensitiivisyys ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin sukupuolineutraali, joka tarkoittaa sukupuolen huomiotta jättämistä. Sukupuolineutraalius pyrkii tasaisuuteen ja samankaltaisiin toimintatapoihin henkilöiden eroavaisuuksia huomioon ottamatta. Neutraali toiminta päivähoitossa johtaisi siihen että kaikille tarjottaisiin samoja vaihtoehtoja, eikä lasten välisiä eroja huomioitaisi. Siten sukupuolineutraalius kasvatuksessa ei takaisi tasa-arvoista kasvatusta. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 25; Katainen 2015, 24.)

Sukupuolisensitiivinen kasvatusta ottaa huomioon kaikessa toiminnassa sukupuolen. Erityisesti se liittyy sukupuolten välisten sekä sisäisten erojen huomioimiseen. Sukupuolen huomioimisen ja erojen esiin ottamisen tarkoituksena on osoittaa stereotyyppisyys sekä sukupuoleen liittyvät käytännöt ja purkaa tätä jyrkkää kahtiajakoa. Sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa tavoitteena on, että lapsen toimintaa ja ajatuksia ei ohjaisi sukupuoli vaan lapsen omat kiinnostuksen kohteet. Kasvattaja ohjaa lapsia ymmärtämään että kaikilla on samat oikeudet, velvollisuudet sekä mahdollisuudet; kaikki ovat tasa-arvoisia. (Alasaari 2013, 16–17.)

Ylitapio-Mäntylän (2012, 26) mukaan ihmisten erilaisuuden huomioonottaminen ja huomaaminen ovat herkkyyttä eli sensitiivisyyttä nähdä ja kuulla monesta eri näkökulmasta. Sukupuolisensitiivisyys merkitsee taitoa nähdä sukupuoli laajemmin kuin biologisuuden näkökulmasta. Sukupuolta voidaan tarkastella myös sosiaalisen ja kulttuurillisen määrittelyjen mukaisesti.

Useat tutkimukset osoittavat, että ympäristöllä ja kasvatuksella on suurempi vaikutus ihmisen käyttäytymiseen ja taitoihin kuin aivojen eroilla. Neurologisissa tutkimuksissa on todettu että tyttöjen ja poikien aivojen rakenteissa ja toiminnissa on vain pieniä eroja. Aivojen eroilla ei voida selittää esimerkiksi miksi pojat olisivat aktiivisempia kuin tytöt tai miksi tytöt olisivat empaattisempia kuin pojat. Näihin vaikuttavat erityisesti vanhempien ja kasvattajien teot. Kannustetaanko poikia useammin liikunnan pariin ja tyttöjä taas erilaisiin hoivaleikkeihin? Mitkä olisivat lapsen mahdollisuudet, jos häntä kannustettaisiin monipuolisesti erilaisten leikkien ja toimintojen pariin? (Eliot 2010, 22–29.)

3.3 Lapsen sukupuoli-identiteetin huomioiminen

Lapsen sukupuoleen kehittyminen kulkee erilaisia kehityspolkuja pitkin. Yleensä lapsi tuntee itsensä tyköksi tai pojaksi 2–4-vuotiaana. Tällöin hänelle kehittyy sukupuoli-identiteetti. Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa ihmisen sisäistä tunnetta siitä, onko hän tyttö, poika, mies, nainen vai jotain muuta. (Huuska & Karvinen 2012, 35.) Lasten kasvatuksessa on hyvä ottaa huomioon sukupuolen eri osa-alueet. Sukupuoli voidaan jakaa perinteisesti biologiseen ja sosiaaliseen. Varhaiskasvatuksen näkökulmasta sukupuolta on tärkeää tarkastella sosiaalisesta, kulttuurillisesta sekä psyykkisestä näkökulmasta. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 30.)

Sosiaalinen sukupuoli koostuu rooleista, käyttäytymisestä sekä oman identiteetin rakentumisesta sosiaalisessa maailmassa. Kun lapsi sosiaalistuu omaan sukupuoleensa, hän samalla omaksuu sukupuoleensa liittyviä yleisiä sääntöjä ja käytäntöjä. Kun lapsen sukupuoli otetaan huomioon erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutuksissa, vahvistaa se lapsen itsearvostusta sekä sukupuoli-identiteetin kehitystä. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 30.)

Kulttuurillinen sukupuoli määrittyy niiden odotusten, mielikuvien ja ennakkoluulojen kautta joita sukupuoleen liitetään. Sukupuoliroolit muuttuvat yhteiskunnan kehityksen ja vallitsevan kulttuurin mukaan. Hyvin varhain lapset omaksuvat sukupuoleen liittyviä odotuksia sekä sukupuolistereotyyppioita lapsen ympärillä olevilta vaikutteilta. Tähän vaikuttavat niin varhaiskasvatuksen henkilökunta,

toiset lapset, vanhemmat, sukulaiset sekä media. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 30.) Varhaiskasvatuksessa useimmiten oletusarvona on heteronormatiivisuus. Esimerkiksi tytön ja pojan välinen leikki saattaa kasvattajasta olla erityisen suuloista ja lapsia kiusoitellaan tyttö- ja poikaystäväistä. Tällaiset leikkien seksuaalisoinnit ylläpitävät heteronormia jo pienestä pitäen. (Lehtonen 2005, 75.)

Psyykkisellä sukupuoliolla tarkoitetaan ihmisen subjektiivista kokemusta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti kehittyy koko elämän ajan ja siihen vaikuttavat niin kulttuuriin sidonnaiset odotukset kuin omat biologiset prosessit. Lapsen pitää saada käyttäytyä omalle sukupuolelleen tyypillisellä tavalla jos hän itse niin haluaa. Tasapainoisen sukupuoli-identiteetin kehityksen kannalta on myös hyvä tutustua vastakkaisen sukupuolen eri rooleihin, esimerkiksi leikkien avulla. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 31.)

Lapsen kasvuympäristöllä on merkitystä hänen sukupuoli-identiteetin kehittymiseen. Rohkaisevassa ilmapiirissä, jossa lapsi hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on ja jossa lasta kannustetaan rehellisyyteen itseään kohtaan, on lapsen helpompi löytää oma sukupuolisuutensa sekä tuntea oma seksuaalisuus myönteisenä asiana. (Vilka 2010, 137.)

Sukupuoliin kohdistuvat stereotypiat ovat usein kasvattajan huomaamatonta ohjausta ja ne johtavat lopulta siihen että tyttöjä ja poikia valmistellaan erilaiseen tulevaisuuteen. Tutkimuksen (Lehtonen 2003) mukaan sukupuolelle epätyypillinen käyttäytyminen on yksi yleisimmistä syistä kiusaamiselle. Jo päiväkodissa lapset oppivat mikä on tai ei ole sopivaa omalle sukupuolelle. Sukupuolinormeja rikkova kasvatus jo päivähoitossa parantaisi näinollen tyttöjen ja poikien lisäksi myös trans- inter ja muunsukupuolisten asemaa myös tulevaisuudessa. (Alasaari 2013, 2.)

Lapsella voi olla sukupuoliristiriita, eli hän tuntee että oma kokemus sukupuolesta ei vastaa hänen kehoaan eikä sitä mitä hänen sukupuolelta odotetaan. Tunne voi aiheuttaa jo pienellä lapsella hämmennystä ja ahdistusta. Lapselta ei kuitenkaan odoteta täysin sukupuolinormien mukaista käyttäytymistä, mutta sukupuoliristiriita voi säilyä ja vahvistua kasvun aikana. (Huuska & Karvinen 2012, 35.) Kokemus omasta sukupuolesta voi myös muuttua ja vaihdella eri

elämäntilanteissa. Lapsen sukupuolen ilmaisua arvostavalla kohtaamisella sekä kasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia aina aikuisikään asti. (Jääskeläinen ym. 2015, 12–13.)

3.4 Sukupuoli päiväkodin arjessa

Yhteiskunnassamme niin aikuiset kuin lapset järjestävät ja tekevät jakoja sukupuolen normien mukaisesti. Lapset havainnoivat aikuisten ja muiden lasten toimintaa ja oppivat siten jo pienestä pitäen määrittämään sukupuolelle niin sanotusti sallittua toimintaa. (Ylitapio-Mäntylä 2011, 275.)

Kasvattajan omat arvot, asenteet sekä kasvatuskokemukset vaikuttavat kasvatustoimintaan. Kasvatustoiminta koostuu arjen eri toiminnoista ja kohtaamisista. Sukupuolistavat toiminnot varhaiskasvatuksessa ovat usein kasvattajan tiedostamattomia, mutta välillä myös helposti tunnistettavia. (Ylitapio-Mäntylä 2009, 68–73.)

Ylitapio-Mäntylän (2009) tutkimuksen mukaan näkyvää sukupuolen mukaan tehtyä jakoa tapahtuu esimerkiksi väreihin. Eräässä päiväkodissa kasvattaja valitsi että tytöt askartelevat punaiset ja pojat siniset taulut. Värien lisäksi tietynlainen pukeutuminen ja tietyt lelut liitetään vain toiseen sukupuoleen.

Kasvattajat saattavat tiedostamattaan tukea eri sukupuolia erilaisten taitojen oppimiseen. Tyttöjä ohjataan huomaavaisuuteen, vuoronsa odottamiseen sekä sääntöjen noudattamiseen. Pojille taas sallitaan tyttöjä useammin kovaääninen toiminta. Heitä ohjataan olemaan rohkeita ja he saavat tyttöjä useammin olla huomion keskipisteenä. Kuitenkin kaikille lapsille tietyt taidot ovat tärkeitä, riippumatta heidän sukupuolestaan. Sukupuolen stereotyyppien mukaan ohjattu kasvatusta voi vaikuttaa aikuisuuteen asti siihen kuinka ihminen toimii. Kasvatuksen tulisi sekä vahvistaa lapsen osaamista että tukea kasvua myös sukupuolelle näyttäytyvien epätyypillisten toimintojen kautta. (Wahlström 2003, 136–139.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää kuinka päiväkotitonttulan arjessa ja varhaiskasvattajien toiminnassa näkyy Tasa-arvoinen varhaiskasvatushankkeen teemat. Tarkoitukseni on tuoda päiväkodin varhaiskasvattajien näkökulmaa sekä ajatuksia esille siitä kuinka tasa-arvokasvatus näkyy heidän työssään. Tutkimuksessani haluan selvittää lisäksi kuinka päivähoitoalalle tyypillinen henkilöstön vaihtuvuus vaikuttaa tasa-arvokasvatuksen toteutumiseen.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia kokemuksia päiväkodin varhaiskasvattajilla on hankkeesta?
- Miten Tasa-arvoinen varhaiskasvatus -hankkeen teemat näkyvät varhaiskasvattajien työssä ja päiväkodin arjessa?
- Vaikuttaako henkilökunnan vaihtuvuus tasa-arvokasvatuksen toteutumiseen?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja yhteistyökumppanit

Työelämän yhteistyökumppaneina tässä tutkimuksessa toimii Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanke sekä helsinkiläinen päiväkotitonttula. Tutkimuksen yhteyshenkilöinä toimivat hankkeen projektipäällikkö sekä päiväkodin johtaja. Tutkimuksen kohderyhmänä toimivat päiväkotitonttulassa keväällä 2015 työskennelleet varhaiskasvattajat.

5.1.1 Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa - Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanke

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanke (vuosina 2012–2014) on Naisasialiitto Unionin käynnistämä. Hanketta on tukenut opetus- ja kulttuuriministeriö. Sen tarkoituksena oli laajentaa sukupuolisensitiivisyyden tunnettavuutta sekä edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus i.a.)

Hanketta edelsi pilottihanke Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa (vuosina 2010–2011). Pilottihankkeen rahoittajana toimi silloinen opetusministeriö. Pilottihankkeen aikana kerättiin tietoa ja kokemuksia lasten tasa-arvoisesta ja epätasa-arvoisesta kohtaamisesta suomenkielisissä päiväkodeissa. (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus i.a.)

Nykyisessä jatkohankkeessa (vuosina 2014–2016) tarkoituksena on kouluttaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia tasa-arvotyön osaajiksi sekä jatkokouluttajiksi. Hankkeen tavoitteena on luoda kouluttajan työtä tukeva manuaali sekä kouluttajaverkosto. Hanke pyrkii vaikuttamaan varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin ohjeistuksiin, niin että sukupuolisensitiivisyys sekä tasa-arvoinen kasvatus huomioitaisiin niissä. Tasa-arvotyöllä päiväkodeissa on mahdollista hankkeen mukaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi kiusaamiseen, sukupuolten välisten ystävyyssuhteiden tukemiseen sekä vähentää lasten ja aikuisten stressiä arjessa. (Naisasialiittounioni 2015.)

Naisasialiitto Unionin hankkeissa on kasvattajien toiminnan havainnoinnissa käytetty videointia. Videoinnin avulla kasvattajat pystyvät tarkastelemaan omaa toimintaansa ulkoapäin. Videokuva on hyödyllinen, koska sen avulla pystyy tarkastelemaan tiedostettujen toimintojen lisäksi tiedostamattomia tekoja. Videotalenteet toimivat hankkeessa myös kasvattajien kanssa käytyjen kehityspalaverien pohjana. (Alasaari 2013, 5.)

Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen teemoja ovat tasa-arvotietous, sukupuolisensitiivisyys sekä tasa-arvotyön käytännön menetelmien levittäminen (Suomen kuntaliitto 2013). Pilottihankkeen tavoitteena oli hankkia perustietoa siitä, kuinka tasa-arvoisesti lapsia päiväkodin arjessa kohdellaan sekä kokeilla videoinnin sopivuutta pedagogiseen dokumentointiin. Tärkeä osa hankkeita oli tasa-arvoisen kasvatuksen idean juurruttaminen päiväkoteihin, jättämällä päiväkodin arkeen jokin pysyvä jälki kehittämistoiminnasta. Tällainen pysyvä jälki on konkreettisella tasolla sukupuolten tasa-arvon ja sukupuolisen moninaisuuden huomioiminen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Paumo 2012, 145–146.)

5.1.2 Päiväkoti Tonttula

Toisena työelämän yhteistyökumppanina opinnäytetyössä toimii helsinkiläinen kunnallinen päiväkotitonttula. Päiväkodissa toimii viisi lapsiryhmää ja 13 varhaiskasvattajaa. Tonttula valikoitui tutkimuksen kohteeksi, sillä se on osallistunut sekä Naisasialiitto Unionin pilottihankkeeseen tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa että jatkohankkeeseen Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa.

Päiväkodin toiminta-ajatuksena on arjen pedagogiikka. Lasten arki päivähoitossa suunnitellaan niin, että se tukee heidän yksilöllistä ja yhteisöllistä kehitystä sekä hyvän itsetunnon kasvua. Lisäksi päiväkodissa panostetaan lasten havainnointiin ja kuulemiseen. Lapset hyväksytään omina itsenään ja heitä ohjataan arvostamaan myös toisia sellaisina kuin he ovat. (Päiväkoti Tonttula 2015.)

Päiväkoti Tonttulassa toteutetaan suunnitelmallista ja monipuolista kasvatusta sekä opetusta. Toiminnassa pyritään huomiomaan jokaisen lapsen yksilöllinen

kasvu ja kehitys. Esimerkiksi oppimisympäristöjen suunnittelu lähtee lasten tarpeista niin, että se tukee lapsen kehitystä ja tukee lapsen luontaista uteliaisuutta uuden oppimista kohtaan. Lapset kohdataan päiväkodissa tasavertaisesti sukupuolesta tai muusta tekijästä riippumatta. Pedagogisessa suunnittelussa pyritään ottamaan huomioon sukupuolisensitiivisyys sekä tasa-arvokasvatus. (Alanko 2016.)

Päiväkodissa panostetaan vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioittavaan ilmapiiriin. Vanhemmat kohdataan erilaisuutta kunnioittaen, antaen kaikille yhdenvertaiset oikeudet sekä velvollisuudet. Päiväkoti Tonttulassa arvostetaan vanhempien osallisuutta sekä asiantuntijuutta lastensa elämässä ja yhteistyö pyritään pitämään tiiviinä. Vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa pyritään ennen kaikkea avoimuuteen sekä molemminpuoliseen luottamukseen. (Alanko 2016.)

Varhaiskasvattajat ylläpitävät jatkuvaa pedagogista keskustelua. Päiväkodissa vallitsee uuden oppimiseen ja ammatilliseen reflektioon kannustava ilmapiiri. Henkilökunta pitää säännöllisesti kehittämis- sekä arviointipalavereita, joiden tarkoituksena on kehittää päiväkodin pedagogista toimintaa. Varhaiskasvattajien kehittymistä ja ammattitaitoa ylläpidetään myös erilaisilla koulutuksilla. Lisäksi päiväkodissa perehdytään asiakaspalautteeseen, jonka avulla toimintaa pyritään kehittämään. (Alanko 2016.)

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä tutkimus on luonteeltaan sekä laadullinen että määrällinen ja se toteutetaan päiväkotitonttulassa. Tutkimusmenetelmänä käytän kyselylomaketta, joka jaettiin lastentarhanopettajille sekä lastenhoitajille, joita on yhteensä 13. Tutkimus toteutetaan, jotta saadaan tietoa siitä kuinka Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen teemat ovat juurtuneet päiväkodin arkeen. Tutkimus palvelee sekä Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hanketta että päiväkotitonttula.

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi kyselylomakkeen, koska kysely mahdollistaa vastaajan anonymiteetin toisin kuin henkilökohtainen haastattelu. Kysely

toteutetaan silloin kun halutaan tietää miten ja miksi ihminen toimii niin kuin toimii. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75–76.) Kysely toteutettiin vastaajien toiveesta Internet-kyselynä.

Kysely on laadittu tutkimuskysymysten pohjalta yhteistyössä Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen projektipäällikön kanssa. Kysymykset rakentuivat useammassa osassa. Ensin tein alustavat luonnokset kysymyksistä tutkimuskysymysten ja lähdeaineiston pohjalta. Tämän jälkeen kysyin hankkeen projektipäälliköltä, mitkä asiat olisi hankkeen näkökulmasta kiinnostavia selvittää. Omien luonnosteni sekä projektipäälliköltä saamieni vastausten pohjalta rakentui lomakkeen kysymykset. Muokkasin kyselyä lopulliseen muotoonsa opinnäytetyön suunnitelmasta saadun palautteen jälkeen.

Testasin kyselylomaketta sekä itse siihen vastaamalla, että pyytämällä läheistäni vastaamaan siihen. Koevastauksilla testasin kyselyn toimivuutta sekä sitä, kuinka kauan kyselyyn kesti vastata. Kyselylomakkeen vastausajaksi arvioin 5-15 minuuttia.

5.3 Aineiston keruu

Aineisto kerättiin kyselylomakkeiden avulla päiväkotitonttulan varhaiskasvatustilalta. Kyselylomakkeiden vastaajiksi pyydettiin kaikkia sillä hetkellä päiväkotitonttulassa työskenteleviä varhaiskasvattajia. Vastaajissa oli sekä heitä, jotka olivat työskennelleet tonttulassa hankkeiden aikana, että niitä jotka olivat aloittaneet työskentelynsä tonttulassa vasta hankkeiden jälkeen.

Kyselylomake toteutettiin sähköisenä, sillä enemmistö päiväkotitonttulan henkilökunnasta oli internetkyselyn kannalla. Kyselyn pohjana toimi Nettikyselypalvelu.

Tutkimuksen lähtökohtana oli, että mahdollisimman moni päiväkotitonttulan varhaiskasvattaja vastaisi kyselyyn. Koska vastaajia on pieni määrä, on tutkimuksen luotettavuuden kannalta erityisen tärkeää, että vastausprosentti olisi mahdollisimman korkea. Jo pari vastaamatta jäänyttä kyselyä laskee vastausprosenttia paljon. (Kananen 2010, 95.) Tutkijan täytyy varmistaa, että vastauk-

sia tulisi mahdollisimman paljon. Tähän pyritään vaikuttamaan sillä, että kyselyn muodossa otetaan huomioon vastaajien mielipide. Lisäksi tiedotin henkilökohtaisesti tutkimuksesta päiväkotitonttulan ennen kyselylomakkeiden jakamista.

Sähköinen kysely lähetettiin jokaisen päiväkotitonttulan varhaiskasvattajan sähköpostiin sekä koko päiväkodin yhteiseen sähköpostiin. Vastaaajilla oli aikaa vastata kyselyyn kaksi viikkoa. Tästä olin tiedottanut jo ennen kyselyiden jakamista sekä sähköpostilla samalla kun kyselyt lähetettiin. Kahden viikon vastausaikana vastaajille lähetettiin kaksi kertaa muistutus, jossa toivottiin mahdollisimman monen vastaavan kyselyyn.

Kyselylomakkeessa on yhteensä 16 kysymystä. Vastaaajan oli mahdollista vastata kaikkiin kysymyksiin tai vain osaan kysymyksistä. Päiväkotitonttulan 13 varhaiskasvattajasta kyselyyn vastasi yhdeksän. Vastauksien määrä vaihteli kysymyksikohtaisesti. Kahteen ensimmäiseen kysymykseen olivat vastanneet kaikki yhdeksän vastaajaa, kun taas osaan kysymyksistä oli tullut neljä tai viisi vastausta.

5.4 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineiston analyysimenetelmänä käytän sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Laadullisen tutkimuksen analyysiprosessi alkaa siitä, että valitaan mikä aineistossa on kiinnostavaa. Tämän jälkeen aineisto käydään läpi ja siitä erotetaan ne asiat jotka liittyvät tutkimuksen kannalta kiinnostaviin teemoihin. Tässä vaiheessa tutkimuksen aineistosta jätetään kaikki kiinnostavien teemojen ulkopuolelle jäävä pois. Seuraavassa vaiheessa aineisto luokitellaan, teemoitetaan tai tyypitetään. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–94.)

Tutkimuksen aineiston tarkoituksena on kuvata tutkittavaa ilmiötä ja aineiston analyysin tarkoituksena on antaa tutkittavasta ilmiöstä selkeä ja sanallinen kuvaus. Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto selkeään ja tiivistettyyn muotoon, kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. Aineiston laadullinen käsittely

perustuu loogiseen päättelyyn sekä tulkintaan. Jotta aineistosta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä, tulee aineiston olla selkeästi analysoitu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Tutkimuksessa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisessä analyysissa aineistosta kerätyjä käsitteitä yhdistellään ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysissa edetään ensin empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Sisällönanalyysi perustuu siis tulkintaan ja päättelyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113.)

Tuomen ja Sarajärven teoksessa (2009, 108–113) aineistolähtöinen sisällönanalyysi jaetaan kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäisessä vaiheessa analysoitava aineisto pelkistetään siten, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Omassa työssäni pelkistämistä ohjasivat tutkimuskysymykset, joihin halusin saada vastauksia. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa tulostin kaikki vastaukset paperille ja luin keräämäni aineiston useaan kertaan läpi sekä perehdyin tarkasti sen sisältöön. Alleviivasin aineistosta erivärisillä kynillä tutkimuskysymyksiä kuvaavia ilmaisuja. Alleviivatut kohdat kokosin yhteen tiedostoon. Analyysin toisessa vaiheessa eli ryhmittelyssä kävin uudestaan läpi aiemmin koodaamani aineiston. Tästä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Ryhmittelyn tarkoituksena on luoda pohja kohteena olevan tutkimuksen rakenteelle sekä antaa alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Tässä vaiheessa aloin kirjoittamaan opinnäytetyöni tutkimuksen tuloksia. Analyysin viimeisessä vaiheessa luodaan teoreettiset käsitteet. Viimeisessä vaiheessa tutkija muodostaa yleiskäsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Uutta teoriaa muodostaessa tulosten johtopäätöksiä verrataan koko ajan alkuperäisaineistoon. Johtopäätösten tekemisessä pyrin katsomaan tuloksia tutkittavien näkökulmasta sekä ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsivät.

Käytän aineistonkeruumenetelmänä laatimaani kyselylomaketta. Kyselylomakkeen saatekirje (Liite 1) ja kyselylomake (Liite 2) ovat työn liitteinä. Lomakkeessa on kuusi kysymystä, joissa käytän Likertin asteikkoa. Tämä tarkoittaa mielipidekysymystä, jossa on eriportaisia asteikkoja saman- ja erimielisyydestä. Tämä tuo tutkimukseeni määrällisen luonteen. Näiden mielipidekysymysten

vastauksia havainnoin aritmeettisen keskiarvon mukaan. Määrällisten kysymysten vastauksia kuvaavat taulukot on esitelty liitteessä 3. Näitä tuloksia käytän tutkimuskysymysten havainnollistamisen apuna, vaikka painotankin analyysissä avoimia kysymyksiä. (Kananen 2010, 114–116.) Tässä työssä käytän työni taustalla laadullista tutkimusta ja analyysin apuna määrällistä menetelmää. Tutkimuksessani tämä on mielestäni perusteltua, sillä käsittelen tutkimuksessa sellaista ilmiötä, josta minulla, aikaisemmillä tutkimuksilla eikä kirjallisuudella ole tarkkaa kuvaa. (Kananen 2010, 133.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Vastaajien lähtökohdat

Lähetin kyselyn 13 varhaiskasvattajalle, joista kyselyyn vastasi yhteensä yhdeksän. Vastauksien määrä vaihteli kysymyskohtaisesti neljästä vastaajasta yhdeksään vastaajaan. Kyselyn alussa kartoitin kuinka moni vastaajista oli työskennellyt päiväkotitonttulaissa Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodeissa hankkeen (vuosina 2010–2011) ja Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa jatkohankkeen aikana (vuosina 2012–2013). Vastaajista neljä oli työskennellyt tonttulaissa pilottihankkeen ja kuusi jatkohankkeen aikana. Vastaajista kolme ei ollut työskennellyt kummankaan hankkeen aikana päiväkotitonttulaissa.

6.2 Varhaiskasvattajien kokemukset hankkeen aikana tehdyistä videoinneista

Suurin osa vastaajista koki hankkeen aikana tehdyn videoinnin hyödyttäneen heitä työssään. Vastauksista kävi ilmi, että hankkeen aikana tehty kuvaaminen oli herättänyt heidät tiedostamaan omaan toimintaansa.

Videoita katsellessa näki paremmin, että miten toimii, suosii-ko/auttaako jotain lasta enemmän, otanko kaikki huomioon. Ensimmäisessä palautekeskustelussa saimme hyviä vinkkejä uloslähtöön ja toimintaan ja kuvausten välillä mietimme yhdessä tiimin kanssa näitä tilanteita ja miten voisimme niitä kehittää tms. Toisessa keskustelussa saimme hyvää palautetta muutoksista ja videoista näki että asiat olivat muuttuneet ja esim. uloslähtö oli rauhallisempi. Hanke on ollut hyvä ja jäänyt hyvin mieleen ja palauttelen asioita mieleeni tasaisin väliajoin.

Osa vastaajista koki, että videoinnin jälkeen omaa toimintaa tarkasteli kriittisemmin. Yksi vastaajista koki saaneensa positiivista vahvistusta omalle toiminnalleen.

Kiinnitän enemmän huomiota siihen, kuinka puhun lapsille. Konkreettinen käsimerkki suulaimpien hillitsemiseksi, hiljaisten lasten huomiointi. En oletta tietyn vanhemman hoitavan kotona asioita. Olen tarkka siitä, etten pyydä aina samoja lapsia apulaisiksi. Videointi on antanut myös positiivista palautetta siitä, kuinka huomioin lapsia tasapuolisesti esim. ruokapöytäkeskusteluissa.

6.3 Hankkeen vaikutukset päiväkodin arkeen

Viidestä vastaajasta kolme oli jokseenkin sitä mieltä, että arki päiväkotitonttussa oli muuttunut hanketta edeltäneeseen aikaan verrattuna. Vastaajien mukaan tietoisuus tasa-arvokasvatuksesta on lisääntynyt hankkeen myötä ja se on näkynyt esimerkiksi oppimisympäristöjen suunnittelussa.

Asiasta ollaan tietoisempia ja siitä puhutaan säännöllisen epäsäännöllisesti. Oppimisympäristöä pohdittu ja suunniteltu myös tasa-arvon näkökulmasta.

Vastauksista kävi ilmi myös, että henkilökunnan vaihtuvuus on vaikuttanut siihen kuinka hanke näkyy päiväkodin arjessa.

Hanke on muuttanut arkeamme, mutta nyt henkilökunnassa on henkilöitä jotka eivät ole olleet mukana hankkeessa. Se vaikuttaa jonkun verran, koska sillä on suuri merkitys miten lapsia kohdellaan yksilöinä ja ryhmänä.

Joidenkin vastaajien mukaan arki ei ole juurikaan muuttunut hankkeiden myötä, sillä vastaajat kokivat, että päiväkodissa toimittiin jo ennen hanketta tasa-arvoisesti.

Meidän päiväkodissa ollaan aikaisemminkin oltu tasa-arvoisia. Tietenkin siihen on kiinnitetty enemmän huomiota ja asioita on mietitty uudesta näkökulmasta hankkeen jälkeen.

Hankkeessa mukana olleiden uskoisin pohtivan aiempaa enemmän tasa-arvoiseen varhaiskasvatukseen liittyviä asioita etenkin omassa toiminnassaan. Mielestäni kuitenkin Tonttussa kiinnitettiin paljon huomiota lasten tasa-arvoiseen kohteluun jo ennen hanketta.

Hankkeella ei nähty olleen juurikaan vaikutusta vastaajien työssäjaksamiseen. Sen sijaan vastaajat kokivat, että kasvatuskumppanuus lasten vanhempien kanssa on ollut hankkeen myötä sujuvampaa. Vastauksista näkyi myös se, että päiväkodissa kiinnitettiin enemmän huomiota siihen kuinka varhaiskasvattajat kohtasivat lapset. Kaiken kaikkiaan vastaajat olivat hyvin yksimielisiä siitä, että tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemat olivat säilyneet päiväkotitonttussa hyvin.

Vastaajat toivat vastauksissaan runsaasti ilmi konkreettisia esimerkkejä, joissa kuvataan miten tasa-arvoinen varhaiskasvatus näkyy lapsiryhmien arjessa.

Lapsia kohdellaan tasavertaisesti sukupuolesta tms. riippumatta (esim. melua ja raisuja leikkejä sallitaan/ rajoitetaan toivottavasti ainakin yhtä lailla kaikilta). Kaikki voivat leikkiä kaikkia leikkejä, ei ole ns. tyttöjen ja poikien leikkejä, vaatteita ym. Lapsia kannustetaan ja ohjataan leikkimään ja toimimaan kaikkien lasten kanssa. Kaikkien lasten toiveita ja näkemyksiä kuunnellaan ja huomioidaan.

Pyrimme käymään lasten kirjallisuutta läpi säännöllisesti niin, että pystyisimme välittämään erilaisia arvoja ja perhemalleja ja tarjoamaan myös heteronormatiivisesta valtavirrasta poikkeavaa ajatusmallia. Havainnoimme lapsia säännöllisesti ja käytämme niin henkilökunnan kuin lasten valokuvausta apuna, jotta pystyisimme mahdollisimman hyvin huomioimaan erilaiset lapset ja heidän yksilölliset tarpeet ryhmässä. Näin pyrimme huomaamaan erimerkiksi hiljaisemmat lapset ja miettimään keinoja, miten kohdata huomionhakuisuus ryhmässä niin että kukaan ei kärsi.

Tuemme lasten ryhmäytymistä ja yhteisleikkiä esimerkiksi leikkitalun, erilaisten liikunta-, draama- ja musiikkileikkien kautta. Olemme tehneet syksyn alussa ryhmä-vasun, jota olemme arvioineet säännöllisesti, jotta aikuisilla olisi yhteneväinen linja siinä, miten lapsille puhutaan ja miten heitä ohjataan toivottuun käytökseen ja toimintaan.

Mahdollistamme rauhallisia keskusteluhetkiä lasten kanssa, jotta kaikki oppisivat kuuntelemaan toisiaan. Viikon tähtihenkilö – käytännön avulla tuomme jokaisen ryhmän lapsen ja taustan vuorotellen esiin.

6.4 Kasvattajien näkemykset tasa-arvokasvatuksesta omassa työssään

Vastaajat kokivat erilaisia haasteita omassa työssään liittyen tasa-arvoiseen varhaiskasvatukseen. Useat vastaajat kokivat haasteena sen, että valmiita vastauksia tasa-arvokasvatukseen liittyen ei ole ja sen kuinka aihe vaatii jokaiselta kasvattajalta sitoutumista ja ammatillista itsetutkiskelua. Vastauksista kävi ilmi, että oman toiminnan havainnointi ja mahdolliset tiedostamattomat odotukset lapsia kohtaan toivat haasteita lasten tasa-arvoiseen kohtaamiseen.

Voi olla, että tiedostamattaan sitä välillä asettaa erilaisia odotuksia esim. tytöille ja pojille jossain asiassa.

Tämä on tällainen työntekijän omaan itsetuntemukseen perustuva asia, mitään kiveenhakattuja sääntöjä ja ohjeita ei voikaan olla.

Haasteita saattoi tuoda myös käytäntöön ja päiväkodin kiireeseen vetoavat seikat.

Välillä tuntuu, että pääsisi helpommalla laittamalla ”hulivilit” ensin pihalle.

Vastauksissa kävi ilmi myös ulkoapäin tulevia haasteita omaan työhön. Lapsilla saattaa olla vahvoja mielipiteitä ja asenteita siitä mitkä asiat kuuluvat tytöille ja mitkä pojille. Tällaisten asenteiden murtamista kuvattiin vaikeaksi. Lisäksi joidenkin vanhempien asenteet esimerkiksi tyttöjen ja poikien leikeistä kuvattiin stereotyyppisiksi. Tämän kaltaisten ilmiöiden kuvattiin kuitenkin vähentyneen ajan kuluessa.

Joillakin lapsilla on selkeästi jostain (muualta) välittyneitä vahvoja mielipiteitä ja asenteita ”nämä on tyttöjen saappaat” jne., joiden murtaminen saattaa olla vaikeaa

Myös muun henkilökunnan toiminta ja siihen puuttumisen vaikeus nähtiin haasteena tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen toteutumisessa.

Puuttuminen toisen aikuisen toimintaan voi olla välillä haastavaa, jos toinen ei tunnu ottavan palautetta vastaan. Henkilökunnan välisen palautteenannon merkityksestä voisi puhua enemmänkin hankkeen kautta, koska kaikki toiminta kuitenkin lähtee siitä, että henkilökunta on sitoutunut ja pystyy avoimesti ja ammatillisesti keskustelemaan aiheesta.

Useat vastaajat kokivat, että ajatus lasten tasa-arvoisesta kohtaamisesta tulee heiltä luonnostaan. Vastaajat kokivat, että heidän ei tarvitse kovinkaan paljoa työstää aihetta, koska he pitävät sitä jo itsestään selvänä.

Se, että tyttöjen olisi käyttäytyttävä tyttömäisellä tavalla ja poikien poikamaisella, tuntuu niin vieraalta ajatukselta, että siihen liittyvä tasa-arvoinen kohtelu tuntuu itsestään selvyydeltä.

Itselleni tasa-arvoinen ajattelu tulee itsestäänselvytenä johtuen osittain koulutuksesta ja osittain henkilökohtaisista syistä. En ole siis joutunut tekemään töitä sen eteen, että pitäisi jotain perustavanlaatuisia ajatuskulkuja muuttaa.

6.5 Hankkeen jälkeen päiväkotitonttula työskenntelyn aloittaneiden kokemuksia tasa-arvo teemasta päiväkodissa

Suurin osa niistä vastaajista, jotka olivat aloittaneet työskenntelyn päiväkotitonttula hankkeiden jälkeen, oli sitä mieltä, ettei heitä ollut kunnolla perehdytetty työyhteisön puolelta tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemoihin. Vastaajat kokivat, että aiheesta oli käyty keskustelua työyhteisössä, mutta aiheeseen perehtyminen oli vaatinut omaa aktiivisuutta.

Ei sen kummemmin perehdytetty. Itse olen aiheesta lukenut ja toisaalta nykyään lastentarhanopettajankoulutukseen sisältyy mielestäni melko hyvin hankkeessa käsitellyt teemat, joten ne olivat tuttuja jo valmiiksi. Yhdessä kehittämispäivässä oli Milla Paumo pitämässä koulutusta, mutta se ei ollut perehdystys, vaikka synnyttikin hyvää keskustelua.

Osassa uudempien työntekijöiden vastauksissa näkyi kritiikkiä sitä kohtaan kuinka päiväkodissa huomioitiin eri sukupuolet.

Voisin sanoa, että on perehdytetty. Projektista kerrottiin heti syksyn alussa ja koska aihe pääsi lehtiotsikoihinkin niin on toki tullut selväksi, että talo on ollut mukana projektissa. Tavallaan perehdytystä taas ei ole ollut sillä monen sellaisenkin työntekijän suussa, joka on ollut talossa, on ikään kuin sukupuolta häivyttämällä pyritty neutraaliuteen.

Yksi näkökanta, joka voi ottaa kuitenkin, ettei kielletä sukupuolten olemassaoloja mutta suhtaudutaan työntekijöinä varoen siihen, että esitetään stereotyyppioita ihmisistä (tai lapsista) sukupuolensa edustajana.

Kaikissa uudempien työntekijöiden vastauksissa näkyi se, että he kokivat tarpeelliseksi ottaa itse tasa-arvokasvatuksesta enemmän selvää. Vastauksista kävi ilmi, että työntekijän omalla kiinnostuksella sekä aikaisemmilla kokemuksilla oli vaikutusta siihen, kuinka paljon henkilö otti asiasta oma-aloitteisesti selvää.

Olen ottanut selvää. Kaikki työntekijät on veloitettu lukemaan perusmateriaali, minkä lisäksi olen käyttänyt hankkeen nettisivuja. Olen myös hankkinut aiheeseen liittyvää kirjallisuutta itselleni.

Tasa-arvoisen kasvatuksen ideat ja ”toimintamallit” ovat tulleet tutuiksi aikaisemmista ammateista ja työskentely ympäristöistä.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen tulosten pohdinta

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kuvata päiväkotitonttulan varhaiskasvattajien kokemuksia tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeesta. Työssäni halusin selvittää, kuinka hankkeen teemat näkyvät päiväkodin arjessa ja varhaiskasvattajien työssä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, kuinka henkilöstön vaihtuminen vaikuttaa tasa-arvokasvatukseen toteutumiseen päiväkodissa.

Opinnäytetyöni tuloksista ilmeni, että varhaiskasvattajien kokemukset hankkeen aikana tehdyistä videoinneista olivat pääosin erittäin positiiviset. Videointi koettiin menetelmänä tehokkaaksi ja vaikuttavaksi. Kehittämistoiminta vaatii tuekseen pedagogista dokumentointia, jotta siitä tulisi näkyvää ja tietoista. Hankkeessa käytetyn videoinnin etuna voidaan nähdä helppous sekä yksinkertaisuus päiväkodin hektisessä arjessa. Kamera myös tallentaa tiedostamattomat kehonkielet, puhutavan sekä katsekontaktit. (Paumo 2012, 146–147.)

Tutkimuksen tulosten mukaan varhaiskasvattajien tietoisuus tasa-arvokasvatuksesta on lisääntynyt hankkeiden myötä. Tämä näkyy myös päiväkodin arjessa. Tutkimuksen mukaan päiväkodissa kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota siihen, kuinka varhaiskasvattajat kohtaavat lapset. Lisäksi hankkeella nähtiin positiivisia vaikutuksia kasvatuskumppanuuden toteutumiseen vanhempien kanssa. Hankkeen tavoitteena oli jättää kehittämistoiminnasta pysyvä jälki päiväkodin arkeen (Paumo 2012, 146). Tavoite on opinnäytetyöni tulosten mukaan toteutunut, mutta uusien ajatusten ja toimintatapojen omaksuminen työyhteisössä vaatii aikaa ja vaivaa, joka näkyy myös tutkimuksen tuloksissa.

Tutkimustuloksista käy ilmi kuinka tasa-arvokasvatus näkyy päiväkodin arjessa konkreettisesti. Vastaajien näkemysten mukaan lapsia kohdellaan päiväkodissa tasavertaisesti sukupuolesta tai muusta tekijästä riippumatta. Sukupuolisensitiivisyys ja tasa-arvokasvatus pyritään huomiomaan päiväkodissa kaikessa tekemisessä. Lapsiryhmän toimintaa suunniteltaessa varhaiskasvattajat käyttävät

erilaisia keinoja lasten ryhmäytymisen ja leikin tukemiseksi. Lapsia havainnoidaan monipuolisesti ja tasapuolisesti. Tämän kautta varhaiskasvattajat pyrkivät huomaamaan myös hiljaisemmat lapset näkyviksi. Samaan tarkoitukseen pyritään annettaessa lapsille mahdollisuus rauhallisiin keskusteluhetkiin ja dokumentoimalla päiväkodin arkea valokuvauksen keinoin.

Tulosten mukaan tasa-arvokasvatuksen toteutuminen vaatii varhaiskasvattajilta sitoutumista ja ammatillista reflektointia. Arjen haasteina koetaan varhaiskasvattajan tiedostamattomat odotukset lapsia kohtaan, oman toiminnan tarkkailu sekä päiväkodin kiire. Yhteiskunnan ja päiväkodin ulkopuolelta tulleet asenteet ja odotukset eri sukupuoliä kohtaan vaikuttavat myös lasten mielipiteisiin. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajat kokivat tällaisten asenteiden murtamisen haasteellisena, mutta myös hedelmällisinä keskusteluina.

Vaikka tutkimuksessa kävi ilmi useampia haasteita, kokivat vastaajat silti tasa-arvokasvatuksen toteutuvan päiväkodissa hyvin. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajien ei tarvitse työstää aihetta kovinkaan paljoa, sillä he pitävät sitä jo itsestäänselvyytenä. Vastausten ristiriidasta voisi päätellä, että varhaiskasvattajat kokevat ajatuksen tasolla olevansa tasa-arvoisia kasvattajia, mutta käytännön tilanteissa aihetta voi olla vaikea muistaa. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että jotkut vastaajat olivat sitä mieltä, että päiväkodissa toimittiin tasa-arvoisesti jo ennen hanketta. Samankaltaisia tuloksia näkyy myös Tiina Teräksen (2010, 108–109) tutkimuksessa. On luonnollista, että kasvattajat kokevat toimintansa institutionaalisessa tilanteessa tasa-arvoisena, sillä kasvatusta ohjaavat viralliset asiakirjat ja koulutus. Lisäksi on todennäköistä, että myös kasvattajan henkilökohtaiset tavoitteet pitävät sisällään tasa-arvoisuuden periaatteen. Käsitys siitä, että tasa-arvo olisi jo saavutettu, on kuitenkin esteenä sille, että tasa-arvokysymyksistä ei keskustella tarpeeksi työyhteisössä. (Vuorikoski 2005, 31.)

Kasvattajien on usein helppo puhua tasa-arvoisuudesta yleisellä tasolla. Kasvattajat kokevat, että kaikilla lapsilla on samat mahdollisuudet ja säännöt. Eidevaldin (2009, 165–166) tutkimuksessa käy ilmi, että kasvattajille on vaikeampaa tuoda ilmi kuinka työyhteisössä toimitaan tasa-arvon saavuttamiseksi.

Usein kasvattajat pohtivat median ja muun yhteiskunnan vaikutuksia lasten tasa-arvoon, mutta harvemmin pohditaan oman toiminnan vaikutuksia.

Opinnäytetyössäni selvitettiin myös, kuinka henkilökunnan vaihtuvuus työyhteisössä vaikuttaa tasa-arvokasvatukseen toteutumiseen päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan hankkeen jälkeen päiväkodissa työskentelyn aloittaneet kokivat, ettei heitä oltu perehdytetty työyhteisön puolelta tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemoihin. Uudemmat työntekijät kokivat myös ristiriitaa siinä kuinka päiväkodissa huomioitiin eri sukupuolet. Parhaiten tasa-arvotyö onnistuu päiväkodissa kun henkilöstöllä on toimintasuunnitelma, jota johdonmukaisesti noudatetaan. Jatkuva kehitys vaatii säännöllistä havainnointia sekä kartoitusta. (Sundell & Forsblom-Sinisalo 2012, 133.) Tutkimuksen tulokset osoittavat, että päiväkodin uusien työntekijöiden perehdyttämisessä vaikuttaa olevan aukkoja. Jotta tasa-arvotyö pysyisi jatkuvana ja kehittyisi eteenpäin tulisi perehdytyksen olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Myös pidempään päiväkodissa työskennelleet hyötyisivät selkeästä toimintasuunnitelmasta ja säännöllisistä kartoituksista.

7.2 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön eettiset kysymykset vaikuttavat työhön jo aiheen valinnasta alkaen. Opinnäytetyössä tulee ottaa huomioon ihmisten kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus. Lisäksi eettiseen näkökulmaan on otettava huomioon rakentava kriittisyys ja työn jatkuva arviointi. (Diaconia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

Opinnäytetyöprosessin aikana aloitin työt lastentarhanopettajana päiväkotitonttulaissa. Vaikka en ollut työsuhteessa tutkimuksen kohteena olleessa päiväkodissa kyselyiden toteuttamisen aikaan, koen silti, että minun tulee pohtia omaa rooliani tutkijana eettisessä valossa. Vaikka vastaajat vastasivat anonyymisti, minun on ollut silti tärkeää tiedostaa että saatan joistain vastauksista tunnistaa vastaajan, koska työyhteisömme on suhteellisen pieni. Analysoidessani tuloksia olen tietoisesti jättänyt omat mielipiteet ja oletukset pois ja keskittynyt vastauksien tuomaan tietoon. Opinnäytetyössäni olen tutkinut vastauksia neutraalisti ja säilyttämään työn jokaisessa vaiheessa tutkijan roolin.

Sosionomin (AMK) eettiseen osaamiseen kuuluu tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen. Sosionomin tulee ottaa työssään huomioon yksilön ainutkertaisuus sekä hänen tulee kyetä toimimaan arvoriitoja sisältävissä tilanteissa. Tulevana sosionomina olen sisäistänyt sosiaalialan arvot sekä ammattieettiset periaatteet ja sitoutunut toimimaan niiden mukaisesti. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2.)

Sosionomin (AMK) -tutkinnon kompetensseihin kuuluu eettisen osaamisen lisäksi asiakastyön osaaminen, palvelujärjestelmäosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen sekä johtamisosaaminen. Sosionomina työotteeni on asiakaslähtöinen ja tunnen palvelujärjestelmän. Opinnäytetyötä tehdessä olen toiminut sosiaalialan kompetenssien mukaan ja reflektoinut työtäni sekä toimintaani ammattieettisten ohjeiden valossa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto, 2–3.)

Tulevana lastentarhanopettajana olen huomionnut opinnäytetyöprosessin aikana myös lastentarhanopettajan eettiset periaatteet. Lastentarhanopettajan eettisten periaatteiden lähtökohta on ihmisen ja elämän kunnioittaminen. Ihmisarvoa kunnioitetaan riippumatta ihmisen iästä, sukupuolesta tai etnisestä alkuperästä. Lastentarhanopettajan työ perustana on rehellisyys ja asioita tutkitaan avoimen vuorovaikutuksen kautta. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 4.)

7.3 Opinnäytetyön luotettavuus

Tutkimusta tehdessäni suhtauduin kriittisesti löytämiini lähteisiin ja pyrin käyttämään mahdollisimman tuoreita lähteitä. Hain tutkimuslupaa Helsingin kaupungin Varhaiskasvatusvirastosta ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista. Työssäni otan huomioon salassapitovelvollisuuden, eikä lopullisessa työssä ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä henkilöitä.

Kyselylomaketta käytettäessä tiedonkeruumenetelmänä on kysymysten laatiminen tärkeää. Tähdellistä on, että kysymykset ovat selkeitä ja vastaaja ymmärtää ne oikein. Lisäksi vastaajalla tulee olla kysymyksen edellyttämä tieto sekä vastaajan on haluttava antaa kysymykseen liittyvää tietoa. Kysymykset ovat tutki-

muksessa merkittävin tiedonkeruumenetelmä, niistä riippuu tutkimuksen luotettavuus sekä laatu. (Kananen 2010, 94.)

Kysely on vastaajille usein helppo ja nopea tapa osallistua tutkimukseen. Se vie tutkimuksen tekijältäkin vähemmän aikaa sekä taloudellisia resursseja kuin haastattelu. Kyselyn laatuun vaikuttaa kuitenkin se, että vastausprosentit saattavat jäädä pieniksi ja avointen kysymysten vastaukset niukoiksi. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus yleistää, jonka vuoksi vastaamattomuus ei ole ongelma niin sanotun yleistettävyyden kannalta. Isompi ongelma on, jos kerätyistä aineistosta ei ole mahdollista löytää tietoja kerättävästä ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.)

Tutkimuksessani otin huomioon tutkimusmenetelmänä käytetyn kyselyn luonteeseen liittyvät ongelmat ja pyrin ehkäisemään niitä tiedottamisella. Lisäksi pyrin vaikuttamaan kyselyn onnistumiseen ottamalla huomioon vastaajien mielihiteen kyselyn toteutuksessa sekä tekemällä koevastauksia ennen kyselyn lähettämistä. Jälkeenpäin arvioituna onnistuin kyselyn toteutuksessa ja koin saaneeni hyvän tutkimusaineiston valitun menetelmän avulla.

Opinnäytetyöprosessiin kuuluu oleellisesti tiedottaminen. Olen toiminut työssäni läpinäkyvästi ja rehellisesti. Olen informoinut asianosaisia työn eri vaiheissa. Lopullinen työ jää hyödynnettäväksi opinnäytetyön yhteistyökumppaneille heidän toiminnan kehittämisessä.

7.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi on ollut kokonaisuudessa noin vuoden mittainen matka, joka on ollut monivaiheinen, mielenkiintoinen sekä ennen kaikkea opettavainen. Prosessin aikana olen päässyt syventymään minua jo ennestään kiinnostaneeseen tasa-arvokasvatukseen sekä tutkimuksen tekemisen maailmaan. Tutkimukseni aihe on mielestäni mielenkiintoinen ja työelämälähtöinen. Kiinnostukseni sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen ajoi minut tekemään aiheesta opinnäytetyötä ja sen aihe tarkentui yhteistyökumppaneiden tarpeiden mukaiseksi. Aiheesta olisi saanut aikaiseksi hyvin paljon mielenkiintoisia tutkimuksia ja tämänkin tutkimuksen olisi voinut tehdä usein eri menetelmin. Koin kuitenkin että

kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä toimi tässä tutkimuksessa parhaiten, sillä se mahdollisti vastaajien anonymiteetin. Tutkimusta tehdessä olin jo tuttu päiväkodin henkilökunnalle, sillä olin suorittanut siellä opintojeni aikana kymmenen viikon harjoittelujakson. Koin että anonymisti vastaaminen tukisi tässä tapauksessa tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksen tekeminen on opettanut itselleni paljon ja sillä on iso merkitys oman ammatillisen kehittymiseni kannalta. Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut hyödyntämään teoretietoa käytännön toteutuksessa sekä suunnittelemaan useista osista koostuvaa laajempaa työtä. Koko prosessin ajan olen reflektoinut omaa työskentelyäni oppimispäiväkirjaa apuna käyttäen. Oppimispäiväkirjan avulla olen reflektoinut oman toimintani lisäksi, ammatillisuuttani sekä sen kehitystä.

Prosessin aikana olen kohdannut useita haasteita. Työn tekeminen on ollut erittäin opettavainen sekä vaatinut kärsivällisyyttä. Prosessi viivästyi jo heti alussa, kun työn aiheen tarkentaminen yhteistyökumppaneiden kanssa vaati enemmän aikaa kuin olin suunnitellut. Tutkimuskyselyt sain toimitettua aikataulussa vastaajille. Vastauksia tuli kuitenkin vähemmän kuin olin tutkijan roolissa toivonut, joten jatkoin vastausaikaa. Kyselylomaketta käyttäessä saattaa vastaajamäärät jäädä merkittävän pieniksi ja avoimet vastaukset saattavat olla niukkasanaisia (Tuomi, Sarajärvi 2002, 74). Vastauksia tuli lopulta yhteensä yhdeksältä vastaajalta. Avoimiin kysymyksiin vastaajat olivat vastanneet yleisesti hyvin laajasti. Tutkijana koin saaneeni opinnäytetyöhöni alkuvaikeuksien jälkeen luotettavuuden kannalta oikein hyvän ja käyttökelpoisen aineiston. Lähes koko opinnäytetyöprosessin ajan olen tehnyt töitä täysipäiväisesti, joka on tuonut haasteita ajankäytön suhteen. Prosessin puolivälissä aloitin työt lastentarhanopettajana tutkimuskohteena olleessa päiväkodissa. Koen tämän olleen hyvin mielenkiintoista, mutta myös suurena haasteena. Tutkijan tulee säilyttää tutkimusta tehdessään neutraali asema tutkimuskohteeseen, mikä oli ajoittain vaikeaa. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olen kuitenkin pitänyt omat kokemukset tutkimuskohteesta opinnäytetyöni ulkopuolella. Koen kuitenkin ajankäytön olleen kaikista suurin haaste perheellisenä ja työelämässä olevana. Olen joutanut alkuperäisestä aikataulusta, jotta työn laatu ei olisi kärsinyt aikataulullisista sei-

koista johtuen. Näin työn viimeistelyvaiheessa koen, että prosessi kokonaisuudessaan on mennyt nopeasti ja työn edistyminen on ollut erittäin palkitsevaa.

Koen että opinnäytetyöprosessi on opettanut minulle tutkimuksen tekemisen, tasa-arvokasvatukseen sekä varhaiskasvatukseen syventymisen lisäksi pitkäjänteisyyttä sekä paineensietokykyä. Nämä eväät repussani on mielestäni hyvä lähteä toimimaan ammattilaisena sosionomin työkentällä.

7.5 Kehittämisehdotukset

Tutkimuksen tuloksista voi päätellä, että päiväkotitonttussa on otettu useampi askel tasa-arvokasvatuksen suhteen oikeaan suuntaan, mutta kehitettävää löytyy vielä. Tasa-arvoiseksi päiväkodiksi kehittyminen vie aikaa ja tasa-arvotyön eteen toimiminen ei pääty koskaan, vaan se on näkökulma, jota sovelletaan kasvatustoiminnassa jatkuvasti (Henkel 2009, 33).

Edellytys tasa-arvoisen kasvatustalouden omaksumisessa on kasvattajan omista sukupuoleen liittyvistä odotuksista tietoisesti tuleminen ja stereotyyppisten ajatusrakenteiden kyseenalaistaminen. On tärkeää, että kasvattaja käy läpi omat tapansa katsoa maailmaa. Näin hän pystyy välittämään lapselle herkkyyttä tunnistaa tasa-arvoon liittyviä solmukohtia sekä taitoa purkaa niitä. (Paumo 2012, 147–148.) Tämän opinnäytetyön tuloksia voi hyödyntää tutkimuskohteena olleessa päiväkotitonttussa tasa-arvokasvatuksen kehittämisen suhteen. Tulosten valossa päiväkodissa toimitaan tasa-arvon edistämisen suhteen monin eri tavoin. Näitä toimintatapoja tulisi ylläpitää ja yhteisen keskustelun avulla myös levittää muiden ryhmien toimintaan. Lisäksi tärkeää olisi oman toiminnan arviointi sekä mahdollisuus antaa työtovereille avoimesti palautetta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kasvattajat ovat kohdanneet erilaisia haasteita tasa-arvoisen kohtaamisen toteuttamisessa. Näiden haasteiden kautta on mahdollista avata keskustelua työyhteisössä ja lähteä kehittämään toimintaa. Tutkimus osoitti lisäksi, että uudemmat työntekijät olivat olleet tyytymättömiä tasa-arvokasvatukseen liittyvässä perehdytyksessä. Näen tämän myös erinomaisena kehityspaikkana työyhteisölle.

Tutkimusta voidaan hyödyntää niin tutkimuskohteena olleessa päiväkodissa kuin Tasa-arvoista varhaiskasvatusta- hankkeessa. Hanke voi hyödyntää tuloksia oman toimintansa ja koulutusten kehittämisessä.

Tutkimuksen innoittamana olen suunnitellut päiväkotitonttulaan kolmen kerran koulutuksen aiheesta Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Koulutuksen runko on kuvattu liitteessä 4. Koulutuksen olen suunnitellut erityisesti sellaisille kasvattajille, joilla ei ole vielä kovinkaan paljon kokemusta tasa-arvoisesta varhaiskasvatuksesta ja jotka kaipaavat perehdytystä aiheeseen. Koulutuksen tarkoituksena on herättää keskustelua tasa-arvotyöstä päiväkodissa sekä kehittää päiväkotia edelleen kohti tasa-arvoisempaa arkea. Työyhteisössäni idea on otettu hyvin vastaan. Koulutuksessa käytän apuna Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen julkaisemaa kouluttajan opasta (2015). Koulutus on suunniteltu pidettäväksi keväällä 2016, mutta toivon, että toiminta jatkuisi päiväkodissa säännöllisesti myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Alanko, Kirsti 2016. Päiväkodin johtajan haastattelu. Henkilökohtainen tiedonanto 21.1.2016.
- Alasaari, Nea 2013. Lasten leikkiä – sukupuolittietoinen näkökulma päiväkodin arkeen. Turun yliopisto. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu -työ.
- Diakonia-Ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Eidevald, Christian 2009. Det finns inga tjejbestämmare. Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek. Jönköping: ARK Tryckaren AB.
- Eliot, Lise 2010. The Truth about Boys and Girls. Scientific American Mind. May/June 2010. 21:2. 22–29.
- Heikka, Johanna; Hujala, Eeva; Turja, Leena & Fonsén, Elina 2011. Lapsikohmainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Eeva Hujala, Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 54–66
- Henkel, Kristina 2009. En jämställd förskola. Teori och praktik. Falun: Scanbook.
- Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2011. Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirasto. Oppaita ja työkirjoja. Helsinki: Helsingin Kaupunki
- Huuska, Maarit & Karvinen, Marita 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä Outi (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus. 31–53

- Jääskeläinen, Liisa; Hautakorpi, Johanna; Onwen-Huma, Hanna; Niittymäki, Hanna; Pirttijärvi, Anssi; Lempinen Miko & Kajander Valpuri 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5. Helsinki: Opetushallitus
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus. 12–34
- Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Katainen, Reija 2015. Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Kouluttajan opas. Helsinki: Naisasialiitto Unioni ry.
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena – varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 29.12.2015. <https://www.thl.fi/documents/10531/136719/Tutkimus%202012%2072.pdf>
- Koivunen, Pirjo-Leena & Lehtinen, Taisto 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus
- Kronqvist, Eeva-Liisa 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Eeva Hujala, Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus. 13–30
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2014/1329. 30.12.2014. Viitattu 20.1.2016. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#P5>
- Lastentarhanopettajan ammattieettiset ohjeet 2005. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.

- Lehtonen, Jukka 2005. Heteroita oomme kaikki? Kasvatuksen heteroseksuaalinen normi. Teoksessa Tomi Kiilakoski, Tuukka Tomperi, Marjo Vuorikoski (toim.) Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino. 62–86
- Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 31. Helsinki: Yliopistopaino.
- Naisasialiittounioni 2015. Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa. Viitattu 25.5.2015. <http://www.naisunioni.fi/index.php?k=15959>
- Paumo, Milla 2012. Totuttujen toimintamallien tiedostaminen. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä Outi (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus. 141–157
- Päiväkoti Tonttula 2015. Viitattu 18.5.2015. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/paivakodit/paivakoti-tonttula>
- Rintakorpi, Kati 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -työ.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. Esitys sosionomin (AMK)-tutkinnon kompetensseista. Viitattu 2.1.2016 www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Documents/Sosiaaliala.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Valtioneuvoston selonteko. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.

- Sundell, Sara & Forsblom-Sinisalo, Paula 2012. Haasta normit – laajenna lapsen mahdollisuuksia. Teoksessa Ylitapio- Mäntylä Outi (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus. 125–139
- Suomen kuntaliitto 2013. Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -esite. Viitattu 20.1.2016
<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2013/20131216dagvard/esite%20tasa-arvo%202013.pdf>
- Syrjäläinen, Eija & Kujala, Tiina 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajankoulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Suortamo Markku, Tainio Liisa, Ikävalko Elina, Palmu Tarja, Tani Sirpa (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–37.
- Tasa-arvoinen varhaiskasvatus i.a. Hanke. Viitattu 26.2.2015. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>
- Teräs, Tiina 2010. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus? Tapaustutkimus sukupuolesta ja tasa-arvosta päiväkodin arjessa. Helsingin yliopisto. Käytännötieteellinen tiedekunta. Opettajankoulutus laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes, oppaita 56. Viitattu 13.2.2015.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Varhaiskasvatuslaki 2015/580. 8.5.2015 Viitattu 25.5.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

- Vilka, Hanna 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vuorikoski, Marjo 2005. Onko naisen tiedolle sijaa koulutuksessa? Teoksessa Kiilakoski Tomi, Tomperi Tuukka, Vuorikoski Marjo (toim.) Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino. 31–61
- Wahlström, Kajsa 2003. Flickor, pojkar och pedagoger: Jämställdhetspedagogik i praktiken. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio UR.
- Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. 30.12.2014. Viitattu 16.02.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. 21.08.1991. Viitattu 30.12.2015
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ylitapio- Mäntylä Outi (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus. 15–29.
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2011. Kasvatuksen sukupuolistavia käytäntöjä päiväkodissa. Teoksessa Hujala Eeva, Turja Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 274–284.
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2009. Lastentarhanopettajien jaettuina muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännössä. Acta Universitatis Lapponiensis 171. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

LIITE 1: Saatekirje

Hyvä päiväkotitonttulan varhaiskasvattaja!

Teen opinnäytetyönäni tutkimusta tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen näkymisestä päiväkotitonttulan arjessa. Tutkimuksen tarkoituksena on arvioida kuinka, Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa -hankkeen teemat ovat jääneet elämään päiväkodin arkeen.

Toivon, että jokainen vastaa kyselyyn. Kyselyn vastaaminen vie aikaa noin 5-15 minuuttia. Vastauksista ei käy ilmi vastaajan henkilöllisyys.

Jokainen vastaus on erittäin tärkeä tutkimuksen kannalta!

Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin,

Sara Åker-Harju,

Sosionomiopiskelija

Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2: Kyselylomake

1. Oletko työskennellyt päiväkotitonttula Tonttulassa Tasa-arvokasvatuksen kehittämisen päiväkodeissa- hankkeen aikana vuosina 2010–2011?

Kyllä___ En___

2. Oletko työskennellyt päiväkotitonttula Tonttulassa Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa jatkohankkeen aikana vuosina 2012–2013?

Kyllä___ En___

Jos vastasit molempiin kysymyksiin en, siirry kohtaan 9.

Seuraavaksi saat joukon väittämiä, joiden vastausvaihtoehdoista valitset parhaiten omaa kokemustasi vastaavan vaihtoehdon. Väittämien jälkeen on tarkentavia kysymyksiä, joihin toivon sinun myös vastaavan.

3. a) Hankkeen aikana tehty videointi on hyödyttänyt minua työssäni.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

b) Miten videointi on vaikuttanut työhösi?

4. a) Arki päiväkotitonttula on muuttanut hanketta edeltäneeseen aikaan verrattuna.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

b) Millä tavoin arki on/ ei ole mielestäsi muuttunut?

5. Koen hankkeella olleen vaikutusta työssäjäksämiseeni.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

6. Kasvatuskumppanuus on hankkeen jälkeen ollut sujuvampaa.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

7. Olen kiinnittänyt hankkeen jälkeen enemmän huomiota siihen kuinka kohtaan lapset.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

8. Tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemat ovat mielestäni säilyneet hyvin päiväkotitonttussa.

1. Täysin eri mieltä
2. Jokseenkin eri mieltä
3. En osaa sanoa
4. Jokseenkin samaa mieltä
5. Täysin samaa mieltä

9. a) Jos et ole työskennellyt päiväkotitonttutalossa hankkeen aikana, onko sinut perehdytetty tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemoihin työyhteisösi puolesta?

b) Oletko itse ottanut aiheesta selvää?

Kysymyksiin 10.–12. toivon jokaisen vastaajan vastaavan.

10. Miten tasa-arvoinen varhaiskasvatus näkyy mielestäsi ryhmänne arjessa? Kerro konkreettisia esimerkkejä.

11. a) Mikä tasa-arvoisen kasvatuksen toteuttamisessa on mielestäsi ollut haastavaa?

b) Entä mikä tasa-arvoisen kasvatuksen toteuttamisessa on mielestäsi ollut helppoa?

12. Toivoisitko päivitystä tietoihisi tasa-arvoisesta varhaiskasvatuksesta?

Kiitos vastauksistasi!

LIITE 3: Määrällisten kysymysten tulokset

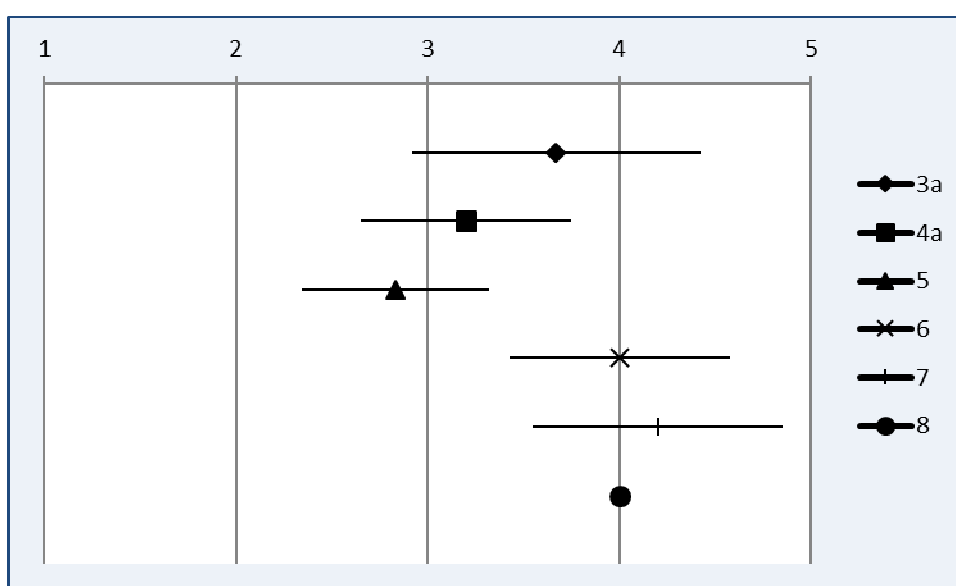
Tässä liitteessä esitellään kyselylomakkeen määrällisten kysymysten tulokset taulukkona ja kuvana. Kyselylomakkeessa on kuusi kysymystä, joissa käytetään Likertin asteikkoa. Taulukko 1 kuvaa vastauksien jakaumaa, vastanneiden lukumäärää, aritmeettista keskiarvoa sekä keskihajontaa. Kuvio 1 havainnollistaa vastauksien keskiarvoa ja keskihajontaa.

Kysymykset

- 3a. Hankkeen aikana tehty videointi on hyödyttänyt minua työssäni.
- 4a. Arki päiväkotitonttulassa on muuttunut hanketta edeltäneeseen aikaan verrattuna.
5. Koen hankkeella olleen vaikutusta työssäjaksamiseen.
6. Kasvatuskumppanuus on hankkeen jälkeen ollut sujuvampaa.
7. Olen kiinnittänyt hankkeen jälkeen enemmän huomiota siihen kuinka kohtaan lapset.
8. Tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen teemat ovat mielestäni säilyneet hyvin päiväkotitonttulassa.

Taulukko 1

Kysymysnumero	1. Täysin eri mieltä	2. Jokseenkin eri mieltä	3. En osaa sanoa	4. Jokseenkin samaa mieltä	5. Täysin samaa mieltä	Vastanneiden lukumäärä	Aritmeettinen keskiarvo	Keskihajonta
3a	1	0	1	2	2	6	3,67	1,51
4a	0	2	0	3	0	5	3,20	1,10
5	0	3	1	2	0	6	2,83	0,98
6	0	0	2	0	2	4	4,00	1,15
7	0	1	0	1	3	5	4,20	1,30
8	0	0	0	5	0	5	4,00	0,00

Kuvio 1

LIITE 4: Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkotitonttulan -koulutus

Kolmen kerran pituinen koulutus on tarkoitettu päiväkodin varhaiskasvattajille, joilla ei ole paljoa kokemusta tasa-arvokasvatuksesta ja jotka kaipaavat perehdytystä aiheeseen. Tarkoituksena on, että osallistujat keskustelevat koulutuskertojen välissä aiheesta oman tiiminsä kanssa sekä osallistavat tiimikavereitaan koulutuksessa annetuilla menetelmillä. Koulutuksen tarkoituksena on herättää työyhteisössä keskustelua tasa-arvosta sekä kehittää päiväkotia edelleen kohti tasa-arvoisempaa arkea. Koulutus on suunniteltu Tasa-arvoinen varhaiskasvatus päiväkotitonttulan arjessa -opinnäytetyön pohjalta ja sen apuna käytetään Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa – kouluttajan opasta (2015). Alla on kuvattu koulutuksen runko ja eri kerroilla käytävät teemat. Koulutusta tukevat teemoihin liittyvät tehtävät sekä menetelmät.

1. Kerta

- Teemaan virittäytyminen. Keskustellaan yhdessä siitä mitä mielikuvia tulee käsitteistä tasa-arvo, sukupuoli ja sukupuolisensitiivisyys. Miten nämä näkyvät päiväkodin arjessa?
- Tasa-arvo. Onko toimintamme lähtökohtana tasa-arvo vai onko tasa-arvo toiminnan tavoite? Esimerkkejä ja kokemuksia tasa-arvosta ja epätasa-arvosta päiväkodissa.
- Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma

2. Kerta

- Sukupuoli. Sukupuolisensitiivinen ja sukupuolineutraali lähestymistapa. Sukupuolen määrittely ja moninaisuus. Erilaiset perheet.
- Stereotypit. Media ja yhteiskunta
- Leikki pistetaulukko

3. Kerta

- Edellisten koulutuskertojen kertaaminen
- Leikki pistetaulukon arviointi
- Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman arviointi ja jatkosuunnitelmasta sopiminen
- Koulutuksen herättämät ajatukset ja kokemukset
- Palaute